

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başkanı Yavuz Önen ile 12 Eylül darbesinin yıldönümünde Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları tarihi üzerine EMO Ankara Şubesi Yayın Kurulu adına Ali Yiğit bir söyleşi gerçekleştirdi...

Kendinizi tanıtır mısınız? Yavuz Önen kimdir?

Ben 1938'de Midyat'ta doğdum. İlkokulu Midyat'ta, ortaokulu ve liseyi ise İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nde okudum. İTÜ Mimarlık Fakültesi'nden 1962 yılında mezun oldum. Aynı yıl, mesleğimi icra etmeye başladım. Meslek hayatımın 20 yılı aşkın zamanı meslek Odalarında yürüttüğüm faaliyetlerle geçti. Bu 20 yıllık dönemin 7 yılı Mimarlar Odası Başkanlığı, 7 yılı da TMMOB Başkanlığıyla geçti. Teknik Elemanları Sendikası, TEK SEN'in kurucularındanım. Sendika 12 Mart'tan sonra derneğe dönüştü TÜTED oldu ve bu derneğin de ilk Genel Başkanlığını yaptım. Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nden başlayarak bütün kademelerde görev yaptım. Mimarlar Odası Genel Sekreterliği ve TMMOB Genel Sekreterliği görevlerinde bulundum. Meslek Odası maceram kısaca böyle özetlenebilir. Bununla paralel olarak demokrasi mücadelesi geçmişimden bahsetmem gerekir. TİP'in kurucu üyelerindenim. Mehmet Ali Aybar'ın başkanlığını yaptığı 1. TİP'te fiilen çalıştım. 1972'de THKP-C davasından 27 ay tutuklu kaldım. 12 Eylül'den sonra ise İnsan Hakları Derneği'nin (İHD) kurucuları arasında yer aldım. İHD'den 3 yıl sonra Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nı (TİHV) kurduk. Kurulduğu 1990 yılından bu yana TİHV Başkanlığını yürütüyorum.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri genel anlamda demokrasi sorunu Türkiye'nin hep başat sorunlarından biri oldu. İHD daha sonra TİHV'e gelen süreci özetler misiniz? Dernek, Vakıf fikri hangi ihtiyaçtan ortaya çıktı?

Türkiye'deki insan hakları mücadelesinin tarihçesine bakacak olursak tarihsel süreci 1950'li yıllarda kurulmuş İnsan Hakları Derneği'nden başlatmamız gerekir. Onun dışında yine 12 Eylül sonrasında dava haline gelmiş Barış Derneği olgusu var. Bunların dışında "İnsan Hakları" üst başlığı altında kurulmuş en uzun ömürlü olmuş, gündem oluşturmuş, en etkili insan hakları kuruluşu 17 Temmuz 1986'da kurduğumuz İHD'dir. Neden 1950'lerden itibaren insan hakları gündeme geliyor? Çünkü Türkiye

Cumhuriyeti kurulduğu günden bu yana, imparatorluktan devraldığı sorunları içinde barındırmıştır. Bu nedenle hak ihlalleri konusunda sürekli gündemde olmuştur. Tek Parti döneminin hak ihlallerinin ardından 1949'dan itibaren çok partili rejime geçilmiş olması da fazla bir değişim yaratmıyor. Yine hak ihlalleri devam ediyor. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tespit ettiği bir takım risk grupları var. Risk grupları her zaman başına gaile açılan gruplardır. Mesela biz 27 Mayıs'ı Anayasası ile ilerici bir darbe sayardık. Ama örneğin bu risk grupları içindeki Kürtler, 27 Mayıs'ın da gazabına uğradı. Kürt liderler toplanıp Anadolu'nun çeşitli yerlerine sürüldü. Her değişimde kabak solun başına patlar. Bunlar hiç değişmez. Onun için hak ihlalleri 50'den sonra da devam edip günümüze kadar sürdü.

İnsan hakları ihlalleri konusunda en önemli dönemeçler, 12 Mart muhtırası ve 12 Eylül darbesi olarak gösterilebilir. 12 Eylül bir milât olarak alınabilir bu hak ihlalleri içinde. Bu dönemde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 30 maddesi de istisnasız ihlâl edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları inanılmaz bir ihlal süreci yaşamıştır. 12 Eylül, devleti ve toplumu yeniden yapılandırmadır. O nedenle düşünce özgürlüğü, yaşam hakkı başta olmak üzere, örgütlenme hakkı, bilgiye ulaşma hakkı gibi temel özgürlükler ağır ihlallere uğramıştır. Bu nedenle 1980 sonrası insan hakları örgütlenmesi çok güçlü bir örgütlenme oldu.

İnsan Hakları Derneği, bir halk hareketi olarak doğdu. Mağdur kişilerin aileleri ve devletinin uygulamalarına hedef olmuş aydınlarla birlikte bir "mağdurlar hareketi" olarak insan hakları hareketi başladı Türkiye'de. Bu dönemde insan hakları meselesi, Türkiye'nin baş sorunu halindeydi. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, insan haklarını Cumhuriyete ve kendi yurttaşlarına yakıştıramadı. Bu 12 Eylül'de de böyleydi, bugün de devam ediyor. Devletin insan haklarıyla ve yurttaşlarıyla sorunu var. O nedenle insan hakları örgütlerinin işi bugün de devam ediyor, hiçbir zaman bitmiyor.

“Türkiye, Osmanlı’dan gelen sorunları devraldı” dediniz de, devralınan sorunlar asıl olarak etnik azınlıklarla ilgiliydi. Daha çok gayrimüslimlere yönelikti, daha sonra Türkiye’de Aleviler risk grubu olarak eklendi. Süreç nasıl gelişti, kronolojik olarak aktarabilir misiniz?

Devralınan sorunların en büyüklerinden birisi Kürt sorunu olmuştur. 1925’te yani Cumhuriyet kurulduktan iki yıl sonra, Şeyh Sait İsyanları ile başlayan bir süreç var. O tarihten itibaren Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin politik anlamdaki konsepti hep Kürt tehlikesine karşı kurgulandı. Bu çok önemlidir. İmparatorluktan devraldığı gayrimüslim sorunu var. Bunu bir şekilde Lozan’da formüle ettiler. Lozan’a değinmişken hem gayrimüslim azınlıklar hem Kürtlerle ilgili Lozan hükümlerinin uygulaması eksik kalmıştır. Lozan uygulanmamıştır Türkiye’de. Lozan uygulansaydı bugün Kürtlerin kendi ana dilleri ile ilgili hak talepleri olmazdı. Benzer şekilde azınlıkların da hakları ihlâl edildi. Azınlıklar bu ülkede “tam haklara sahip yurtaş” kategorisinde değiller onlar her zaman “yabancı” olmuşlardır. Bu da önemlidir. Başka bir sorun da, bugün Türkiye’yi uluslararası arenada zora sokan, imparatorluk döneminin olgusu Ermeni sorunudur. “Soykırım iddiaları” ya da “katliamı” adı ne olursa olsun, “Ermeni meselesi” bugün Türkiye’nin insan hakları gündeminde hâlâ yerini korur. Osmanlı döneminde Aleviler de baskılanmış toplumsal kesimlerden biri olmuştur. Yerli ama yine de baskı altında tutulmuştur. Cumhuriyet Döneminde devlet biraz Kemalizmin, laisizme olan yaklaşımıyla Alevileri yanına çekmiştir ama Türkiye’de siyasal İslam geliştikçe, hakları ihlal edilen bir kategoridir Aleviler. Bu da tarihi bir risk grubu olarak yerini koruyor.

2. Dünya Savaşı sırasında varlık vergisi ile gündeme gelen gayrimüslimlere yönelik uygulamalar var, Almanya’da Nazilerin, Hitler’in yaptığı gibi Yahudilerin Erzurum’a sürülme uygulamaları var...

Yalnız Yahudiler değil, Süryaniler de bu sürgünler arasındadır. Ben Midyatlı olduğum için onları biliyorum. Çalışma kampları oluşturuldu, varlıklarının malları ellerinden alındı, varlıklı olmayanlar çalışma kamplarına gönderildi. 1942’de çıkartılıyor yasa ve 1943’ten itibaren el koymalar ve kampa göndermeler başlıyor. Yalnız Yahudiler değil, Ermeniler, Süryaniler, Keldaniler ve Rumlar.

Rumların başka bir macerası da mübadeleyle Trakya’daki ve Balkanlar’daki Türklerle değişim programı çerçevesinde zorunlu göçe tabi tutulmalarıdır. Yüz binlerce kişi zorla topraklarından, arkadaşlarından, kopartılıyor... O da ayrı bir dram.

Türkiye Cumhuriyeti’nde her şey yasalarla olmuyor, 6-7 Eylül olaylarında olduğu gibi. Derin devlet olgusu var, 6-7 Eylül olaylarında resmi güçler dışında birileri azınlıklara karşı bir şeyler yaptı. Gayri resmi güçlerce Türkiye’de risk gruplarına yönelik bir takım operasyonlar yapılıyor.

Bu aslında yeni değil, Cumhuriyet’in kuruluşunda da var. O zaman Cumhuriyet’in kuruluş aşamasında komünistler, sosyalistler ayak bağı oluşturuyordu. Çerkez Ethem’i bir şekilde hallettiler. Esas ideolojik tehlike Sovyetler’den kaynaklı dünya görüşü Türkiye’de sorun yaratacağına dayalı yaklaşım var. Mustafa Suphi ve arkadaşlarının katledilmesi benzer bir vakadır. O dönemlerden başlıyor. Bu dönem zarfında sadece azınlıklar ve Kürtler değil, komünistler de büyük bedeller ödediler. Sabahattin Âli’nin öldürülmesi, Nâzım’ın cezaevlerinde çürütülmesi, 1952 tevkifatı, faili meçhuller, yargı baskısı kesintisiz olarak devam etti. Derin devlet dediğimiz şey aslında Cumhuriyet’in kurulmasından önce değişik şekilde her zaman var olan bir örgütlenme. Ergenekon üzerinden yapılan tartışmalarda bazıları ‘derin devlet her zaman olmak zorunda, bütün devletlerin derin devlete ihtiyacı var’ diyor. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin derin devlet ihtiyacı hiç dinmedi, hep gündemin başında yer aldı. Yurttaşlarıyla sorunlu devlet derken bunu da içererek söyledim. Yurttaşlarıyla sorunlu devlet, yurttaşla sorun neyse onu aşmak için komplolara, siyasi cinayetlere her zaman başvurmuştur. Söylediğim örnekler tarihte arttırılabilir. Bugün sadece AKP’nin kapatılması sorun gibi konuyor, kapatıldığı söylenen 28-29 parti arasında sol-sosyalist partiler başı çekiyor. Böyle bir komplolar tarihidir, askeri darbeler tarihidir Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihi. O nedenle insan hakları alanı repertuarı çok geniş bir alan. Türkiye İnsan Hakları Vakfı sadece işkence ile baş etme, yaşam hakkına yönelik alanda örgüttür ama 1990’dan sonra oluşturduğu hafıza ile her türlü hak ihlallerini dokümantere ettiği için farklı alanlarda bilgi birikimi sağlamıştır. Komplolar 80’den sonraki dönemde çok daha örgütlü şekilde, çok daha vahşi şekilde yaşanmıştır. Hallaç pamuğu gibi atmışlardır muhalif kesimleri 90’lı yıllardan itibaren siyasal İslam eklemlenmiştir. Atı alan Üsküdar’ı geçmiştir. Siyasal İslam Türkiye’de alternatifi olmayan bir iktidar haline gelmiştir.

1950’lerde de bir İnsan Hakları Derneği vardı, 1977’de Barış Derneği vardı, 1986’da İHD kuruldu. İHD’nin kuruluşu çok ilginç. 12 Eylül’den sonra bütün devrimci sosyalist solu kapsayan geniş yelpazede, halk hareketiyle kuruldu bu süreci biraz anlatır mısınız?

Biz çok uzun yıllar 1980 darbesini sola yönelik darbe olarak tanımladık, bu doğrudur. Esas itibarıyla solu hedef aldı, gerçi MHP ve Erbakan da

bir yerlerde gözaltına alındı davaları açıldı ama denildiği gibi "fikri iktidarda unsurları cezaevinde" olan bir hareketi. Esas olarak sola yönelik bir darbe olduğu için can kayıpları ve idamlar solda daha çok olmuştur. Bu rakam 500'e yakındır. 30 bine yakın insan yurt dışına siyasi göç yapmak zorunda kaldı. 1983'e kadar askeri yönetim vardı, Bülent Ulusu Hükümeti'nden sonra 1983'te Özal hükümeti kuruldu, ondan 3 yıl sonra da biz derneği kurduk. İHD solcuların, sosyalistlerin, komünistlerin her fraksiyonundan kişilerin kurduğu bir dernekti. Bu dönem yasaklı bir dönemdi ve İHD soluk alma ortamıydı. Bastırılmış sosyalist sol İnsan Hakları Derneği'nde birleşti. Güçlü bir hareket olarak çıktı. Kayıp kampanyaları, cezaevi koşullarının düzeltilmesi, idam cezasının kaldırılması, BM sözleşmelerine uygun cezaevi standardı oluşturulması, düşünce özgürlüğü kampanyaları ve eylemleri gerçekleştirildi. İnsan haklarından yana bir gündem oluşturulmaya başlandı ve devlet bundan çok rahatsızdı. Alternatif kuruluşlar oluşturmaya başladılar.

İki-üç yıl sonra Avrupa ülkeleri tarafından da fark edildik. Avrupa Konseyi heyetleri, AB heyetleri derneğe gelmeye başladı. Karşılıklı bir alışveriş başladı. Hükümet yanlısı kuruluşlar etkili olmadı, hemen fark edildiler. Kimdir onlar? Sonradan dostça ilişkiler kurduğumuz, yönetimleri değiştikçe bize yaklaşan, Türk Demokrasi Vakfı diye bir vakıf vardı. 86'da kurdukları zaman "gerçek insan hakları mücadelesi veren örgüt budur", "İHD solculardır, komünistlerdir bölücülerdir" diye propaganda yapıldı ama tutmadı. Dernek güçlü bir hareket olarak yükselişe geçti.

1990'da Vakfı kurduk ve mücadele alanını büyüttük. İşkence altında ölümlerin çok fazla olduğu, işkencenin derin izler bıraktığı toplumda kurulması gereken bir vakıftı. 12 Eylül'de 650 bin ile 1 milyona yakın tahmin edilen gözaltına alınmış vatandaş var, bunların tamamının kötü muamele ve işkence gördüğü kabul ediliyor. Böyle bir toplumda işkence görenlerin tedavi edilmesi gerekiyor. Vakfı zorunlu olarak kurduk. İşkence, yapıldığı anda biten bir şey değil, aksine o an başlayan bir şey. Hem bireyde derin izler bırakıyor, hem sosyal ortamda. Yani işkenceyi yalnızca bireye değil, topluma yönelik şiddet uygulaması olarak değerlendirdik ve öyle çalıştık. Ailelerle çok yakın ilişkilerimiz oldu ve bugüne kadar mücadeleyi getirdik.

Biraz da günümüze gelelim, AKP'nin iktidara gelmesinden sonra rotanın AB'ye çevrildiği, Türkiye'nin demokratikleştiği, demokrasi sorununun AKP ile çözüldüğü gibi, bir takım liberal çevrelerce körüklenen bir hava var. Gerçekten durum öyle mi? Türkiye'nin bildik daha öncesine yönelik konularla ilgili AKP'nin sicili temiz mi, AKP Türkiye'yi hızla demokratikleştiriyor mu? Nereye doğru bir gidiş var?

İsterseniz buraya geçmeden önce Türkiye'nin insan hakları serüveni konusunda son bir noktaya daha değineyim. Az önce de dile getirdiğim gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti, insan haklarını kendine yabancı hatta yurttaşına da yabancı kavram olarak

algılıyor ve değerlendiriyordu. Bu yaklaşımını AB sürecinde de değiştirmede. İnsan hakları kavramı ve kurumları yabancı bir şeymiş gibi, AB süreci ile bağlantılı olarak ithal edilmeye çalışıldı.

Şunu demek istiyorum: 1999'a kadar insan hakları kuruluşları, hep "maksatlı yalan haber yayan", "bölücü ve işbirlikçi" kuruluşlar olarak görülüyorduk. 1999 Helsinki Zirvesi ile bu anlayışta birden farklılaşma yaşandı. Orada "Türkiye Devleti AB üyeliğine adaydır" dedi. Bu tarih çok kritik tarihtir. Bu tarihten sonra insan hakları savunucuları ve kuruluşları çok muteber hale geldik. Devlet itibarımızı kabul etti. "İade etti" demeyim hiçbir zaman önceden itibar görmedik. Bu tarihten sonra resmi toplantılara çağrılmaya başladık, bize resmi kürsüler verildi. Devletin insan haklarından sorumlu bakanları bizimle özel telefon görüşmeleri yapmaya başladı. Böylece insan hakları yeni bir dönem başladı. Ecevit Hükümeti bu ilişkiler sürecinde önemli bir işlev yerine getirdi. İnsan hakları kuruluşlarıyla resmi platformlar ve sivil ortamlar oluşturuldu. İlk reform adımlarını Ecevit'in Koalisyon Hükümeti yaptı. Anayasa'yı ilk onlar değiştirdiler, ölüm cezası onların döneminde kalktı. Bunlar tabular ve Türkiye açısından çok stratejik konulardı.

Ölüm cezasının kaldırılması PKK liderinin İmralı'da olduğu bir dönemde alınan bir karardır. Bu çok önemli bir şey. Daha sonra Türkceneden başka dillerde yayın yapma hakkı tanındı. TRT'de haftada yarım saat bile olsa Kürtçe, Gürcüce, Arapça, Zazaca yayınlar başladı. Bunlar kritik dönemlerdir. AKP iktidar olduktan sonra AB'nin gündeminde Türkiye'nin müzakere süreci programı uygulanmaya başladı. Bu sefer adaylık değil üyelik söz konusu oldu ve 2004'de Türkiye'nin üye ülke olarak müzakere paketlerine alınmasının başlayabileceği söylendi ama uygulanmasına 2005'te başlandı. AKP iktidarı döneminde 2002'den 2004'ün sonuna kadar devam eden 3 yıllık reform hareketi bir takım olumluluklar içerdi insan hakları anlamında. Bizim açımızdan üzerinde durabileceğimiz çok kritik bazı alanlar, düşünce özgürlüğü, Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi kaldırıldı, OHAL'ler bitti, gözaltı rejimi değişti, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu değişti, MGK Genel Sekreterliği hükümete devredildi. Bu alanlarda olumlu değişimler yapıldı. 2004'ün sonundan itibaren reformla yapılan iyileştirmeler güvenlik anlayışının öne çıkartılması ile adım adım geri alınmaya başladı. Gözaltı rejimi yeniden değişti, polise duraksamadan ateş etme yetkisi geri verildi. Polis özellikle kitle hareketlerindeki gösterilerde aşırı güç kullanmaya başladı. Hukuk devleti görüntüsü 2005 yılından itibaren polis devleti görüntüsüne dönüşmeye başladı. Bunun çok önemli nedenleri var. 2002-2005 arasındaki 3 yıllık reform süreci, kitlelerin talepleri ile kitleleri içine alan ve onları sosyal güç olarak kabul eden dönüşüm süreci olmadığı için rahatlıkla geriye döndü. TSK'nın ve emniyet teşkilatlarının talepleri doğrultusunda geriye dönüş plânlanmaya başlandı. 301'in yeniden yorumlanması, kitle hareketlerine yönelik uygulama giderek değişti. Her ne kadar "düşünce özgürlüğü dolayısıyla kimse cezaevinde değil" diyorlarsa da, 2008 yılında halen 20 gazeteci

cezaevindedir. Muhafif siyasi partilerin kapatılması her zaman gündemde oldu.

Parti kapatmaları özellikle de Kürt yurttaşların ve sosyalist düşüncedekilerin kurduğu siyasi partilerin kapatılması her zaman gündemde olmuştur. Bu kesimler, potansiyel risk grubu olarak her zaman bu konumda bunu yaşamıştır. İşçi sınıfı hareketine, sendikalara, siyasi partilere baskılar her zaman devam etmiştir. AKP'nin, Türkiye'de gerçek anlamda demokratikleşmenin bayrağını taşıyıp Türkiye'yi demokratikleştireceğine inanmıyorum. 2002'den 2008'e kadar bize çizdiği tabloya bakarak öyle bir niyeti olmadığını görüyorum. Bir dönem onlar da mağdur durumda kaldılar ve bunu açıkça gösterdiler. İnsan hakları şiarıyla hareket etmesi dolayısıyla Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasal yaşamında özgürlük hakkının kullanılmasını biz de savunduk. Ben onun mahkûm olduğu davadaki şiirin altına, imza attım. Ama yalnız onun değil, düşüncesinden dolayı hüküm giymiş pek çok değişik kategorideki mahkûmların ceza aldıkları konuşma ve metinleri bir kitap haline getirdik, "düşünce özgürlüğü" olarak yayınladık. Burada Recep Tayyip Erdoğan'ın şiiri de var. 4 ayrı mahkemede yargılandık. Ama Recep Tayyip Erdoğan, kendisi önündeki engelleri tek tek ortadan kaldırdı. Seçim Yasası'nı değiştirdi, Siyasi Partiler Yasası'nı değiştirdi, Anayasa'yı değiştirdi ve Recep Tayyip Erdoğan Başbakan oldu. "Yüzde 10 yasaklarını değiştirin", "Siyasi Partiler Yasası'nı değiştirin" taleplerimize hep 'bunları biz yapmadık ki, bizden önce gelen sıkıntılardır bizim sorunumuz değildir' diyerek çifte standartlı davrandılar. O nedenle gerçek anlamda demokratikleşme olmadı, kabak kendi başlarına patladı. Bugün AKP, Anayasa Mahkemesi'nin üyelerinin 11 üyesinin 10'unun oyu ile "laiklik karşıtı hareketlerin odağı" olarak tanımlandı. Burada parantez açıp o konuyu tamamlayayım. Parti kapatmak zorlaşmalı ama adil ve dengeli bir toplumsal yapı içinde bu yapılmalı ve herkese eşit uygulanmalı bu. Yalnızca AKP gündeme geldiğinde kıyamet kopmasın. Tarihsel perspektif içinde Türkiye'deki siyasi İslam hareketine yönelik birkaç şey söylemek istiyorum. Bugün AKP ile zirveye çıkan İslami hareketin başlangıcı 1950'lilerdir. Çok partili siyasi hayata geçiş süreciyle eşzamanlıdır. Kur'an kursları, imam hatip okullarının kurulması, ilâhiyat fakültesinin oluşum süreci, cami inşaatı dernekleri kurulması, tarikat ve cemaatlerin değişik adlar altında yeniden örgütlenmesi bu tarihten itibaren siyasal İslamın hayatın her alanında varlığını gösterdiğinin kanıtıdır. Bu örgütlenme daha sonraları da devam etti. 1960'larda 7 maddelik talepleri vardı ve bugün o 7 maddenin hepsinin gerçekleştiği süreci yaşıyoruz.

Bu konsept uluslararası stratejinin bir parçasıdır. Hepinizi bildiği yeşil kuşak projesi ile komünizme karşı desteklenen İslami hareketin Türkiye ayağıdır Türkiye'deki yaşanan gelişmeler. En başında beri ABD'nin denetiminde ve gözetiminde desteklendi ve örgütlendi. 12 Eylül ile Anayasada değişiklik yapıldı ve din dersleri zorunlu hale getirildi. Bu çok kritik bir aşamadır. Cemaat örgütlenmesi müthiş

özgürlük alanı açıldı. 90'lardan itibaren siyasete fiilen ağırlığını koymaya başladı. Erbakan bu hareketin başlangıcından beri başında olan bir simge olmuştur ve bu simgenin devamında Recep Tayyip Erdoğan vardır.

Solu budanmış, bastırılmış, kırılmış Türkiye toplumu var ama paralelinde desteklenmiş iktidar yapılmış siyasi İslam hareket var. Bu ikisini yan yana koymamız lâzım mutlaka. Onun için mağduriyetlere baktığımda, bazı solcu arkadaşlardan buradan ayrılıyorum. Laiklik ilkesinin önemsenmesi gerektiğini düşünüyorum. Çifte standardı olan bir toplumsal yapı içinde yalnız bir tarafın hakkını savunursanız burada hata yaparsınız. Bunun altını çizmek istiyorum. Siyasal İslam yıllarca desteklenmiş bir oluşumdur ve salt bir mağduriyet üzerinden yaklaşım doğru değildir.

"Devlet insan haklarını cumhuriyete ve yurttaşlarına yakıştıramadı"

Siyasette solun ağırlığı olmayan toplumsal yapıda siyasal İslam seçeneği, Avrupa için de demokratik kurtuluş olarak algılandı ve Türkiye'ye dayatıldı. Genel olarak muhafazakâr siyasi İslamın Türkiye'yi demokratikleştiremeyeceğini söyledim. Bunun güncel görüntülerine de değinmemiz lâzım. AKP Türkiye'yi demokratikleştirmede çünkü hâlâ düşüncelerinden dolayı cezaevinde olan

insanlar var, 2008'in ilk 6 ayında 20 gazeteci yazılarından ötürü cezaevindedir. Bunlar solcu ve Kürt gazetecilerdir. İşkenceler hala devam ediyor. Yılbaşından bu yana 231 kişi işkence yapıldığı gerekçesiyle bize başvurdu. Newroz'da 4 kişi öldü. 1 Mayıs'ta Türkiye'nin dört bir yanından eğitilmiş polis güçleri Taksim'e taşındı ve işçilerin alana çıkmasına karşı şiddetle engel oldular. Samsun, Trabzon, Rize'den eğitilmiş polisler getirildi. DİSK binasına ve ÖDP İl Örgütü'ne gaz bombaları atıldı.

Türkiye'nin herhangi bir yerinde devlet istediği zaman istediği kişinin özgürlüğünden alıkoyup ona şiddet uygulayabilir. Gözaltında 4 kişi öldü. Demokrasinin olduğu bir ülkede 1 kişi bile devlet gözetimindeyken ölse görevliler ve yetkililer istifa eder. 2008'in ilk 6 ayında 20 kişi faili meçhul cinayet kurbanı olmuştur. Aynı dönemde 17 kişi de yargısız infazla yani polis tarafından öldürülmüştür. Bunun 11'i Kürt kökenli yurttaşlarımızdır. "Dur ihtarna uymadı ateş ettim" çok vahim bir gerekçedir. Birkaç gün önce televizyonlara da yansıdı, İstanbul'un merkezinde bir sivil polis kendisine küfür ettiği gerekçesiyle silahını çekip birisini öldürebiliyor ve kimseyi de yaklaştırmıyor. Cezaevinde şüpheli ölümler var. 2008 yılında Ağustos'un 11'ine kadar 16 kişi cezaevinde bir biçimde ölmüştür. Bu ölümler için mutlaka bir takım gerekçeler söylenir sorumlular haklı çıkartılmaya çalışılır. AKP Hükümeti işkenceye sızır toleransta samimi olsaydı bu ölümlerin sorumluları hakkında soruşturma başlatırdı ama başlatmıyor. Polis devleti görüntüsü nasıl sağlanıyor, sorumlular hakkında soruşturma açılmayarak, sorumlular korunarak. Biz buna "cezasızlık" diyoruz. Türkiye'de cezasızlık kural halindedir. Devletin görevlisi, devletin yüksek çıkarları ve milli değerler için işkence yapabiliyor, insan öldürebiliyor, haksız yere gözaltına alabiliyor. İnsanları uzun süreler tutuklu

olarak cezaevinde tutulabiliyor. Gözaltı ve tutuklu hali istisna halidir. Oysa, keyfi gözaltı dediğimiz, gözaltı hali de kural halindedir Türkiye’de. Tutukluluk hali istisna olmaktan çıktı ve cezalandırma biçimi haline geldi. En son dava olduğu için Ergenekon davasından örnek veriyoruz. Bir yıl insanlar özgürlüklerinden, ne için tutuklandıkları konusunda bildirim yapılmadan cezaevinde tutulabildiler. AKP insan haklarına dayalı demokrasi uygulaysaydı bunlar olmazdı, olamazdı, cezaevlerinde sağlık sorunları nedeniyle tutuklu olduğu sırada ölümler de olmazdı. Tedavi görmesi gereken tutukluları salmıyorlar. Bunların da sayısı çok yüksek, cezaevlerinde bu şekilde 43 kişi var. Kuddusi Okur öldü ama hasta olduğu için tedavi bekleyen 43 insan var. Bu rakamları şunun için verdim. Belki 1980’de işkence altında 500 kişi öldü, şimdi o kadar insan ölmüyor ama değişik biçimde ölmeye devam ediyor. Sayının bir ölçüde önemi var vahametini belirtmek için ama yaşam hakkı alanında sıfır tolerans dediğiniz zaman, sayı önemini yitiriyor. Bir kişi bile olsa, “o ihlâl vardır, Türkiye’de işkence vardır” diyeceğiz. Hükümet burada hoş seda olsun diye “sıfır tolerans” lafını etti. Bunu da söyleyen ilk hükümettir, programına da yazdı ama uygulama bunun tersi durumdadır.

1 Eylül Dünya Barış Günü hem de 12 Eylül Askeri Darbesinin yıl dönümü olacak ikisini birleştirerek bir paragraf ekleyebilir miyiz?

Barış ortamı insan haklarının sağlanmasının olmazsa olmaz koşuludur. Türkiye’de hak ihlallerinin sürekli olmasının nedeni Türkiye’de savaş ortamının sürekli olmasındandır. Kürt sorununun PKK üzerinden değerlendirilerek illa silâhlı bir sorun, silâhla çözülecek sorun üzerinden gidersek barış da tesis edilemez. Bu kısır döngü olarak önümüzde sürekli var oldu. Onun için biz barış talebiyle, hakların ihlâl edilmemesi talebini iç içe geçiriyoruz. Barış olmadan demokratik ortam olmaz, barış olmadan da gerçek anlamda haklarımıza sahip olamayız. Savaş, hak ihlallerinin bir gerekçesi olarak kullanılıyor. Güvenlik ön plâna çıkarılıyor ve “terörle mücadele” kavramı üzerinden bir programı bize kabul ettiriyorlar. O nedenle biz silahların yalnız susmasını değil, sorunun barışçıl yöntemle çözülmesini istiyoruz. Silahların susması görelidir, siz o hak ihlâlini ortadan kaldırmadığınız zaman hak ihlali devam eder. Barış halini istiyoruz biz aynı zamanda, bir takım uzlaşmaların sağlanmasını Kürtlerin dile getirdiği bazı taleplerin

ciddiye alınmasını ana dil başta olmak üzere Kürtlerin siyasal yaşamda demokratik ve barışçıl yaşamda kabul edilmesini istiyoruz. Bu söylemimden dolayı 1998 yılında DGM’de yargılandım ve beraat ettim. Kürtler siyasal haklarına sahip olacaklar bu ülkede. Bu nedenle barış tesisi böylesi kapsamlı zeminde ele alınmalı. Ekonomik eşitsizlikler adil olmayan paylaşımlar hak ihlallerinin başında yer alması gereken sorundur. İnsanlar yalnız siyasi nedenlerle yerlerinden edilmiyor, ekonomik nedenlerle de göçe zorlanıyor. Bölgeler arası eşitsizlik, çifte standartlar bütçenin dağılımında ve kalkınma programında, barış ortamını önemli oranda etkileyen şeylerdir. Barışın sağlanmasının kapsamlı bir yaklaşımla bir programla sağlanabileceğine inanıyoruz. Yalnız siyasal demokrasiyi değil, yalnız barışı değil, ekonomik alandaki adaletsizliği de gidermenin Türkiye’deki barışın sağlanmasında olmazsa olmaz bir koşul olarak ele almasını, AKP’nin böyle davranmasını istiyoruz. Fakat AKP terörle mücadele stratejisini kabul etmiş öyle davranıyor. AKP’nin içinde 75 Kürt milletvekili olmasına rağmen, “Kürtleri ben temsil ediyorum” demesi çelişkiyi içinde barındırıyor. AKP, henüz bir barış projesi sunabilmiş değil. Peki ne olacak? Hep bir beklenti içindeymişiz gibi bir görüntü içindeyiz. Hep başkasından AKP’den, hükümet kimse ondan bir şeyler talep eder konumdayız. Gerçek bir demokrasi olmadığından yakınıyoruz. Kimdir bunu sağlayacak güçler? Ben Türkiye’de solun bir seçeneğe olabileceğine inanıyorum. Bizi sağa mahkûm etmeye çalışıyorlar. Bunu aşmanın yolunu bulmamız lazım. Solun güçlü bir hareket olarak Türkiye toplumunda ağırlığını koyması gerekiyor. Sol, emek ve emekçi sınıfının hareketidir. Alternatif soldur, Türkiye’ye demokrasiyi sol güçlü olursa getirebiliriz. İlla onun iktidarı olmayabilir ama onun baskılaması ile sosyal devlet ilkesini ortaya çıkarması gibi, solun bir iktidarı alternatif olarak büyümesi de sosyal bir ülkeyi doğuracaktır. Yana yakıla mücadele içinde bir durumda olmayı kabul edemeyiz, insan hakları hep öyle alandır hep yana yakıla bir şeyler söylenir. Demokrasi ve siyasal demokrasi diye arenaya sıçradığımız zaman solun eksikliğini dile getirmemiz lâzım. Solun bir alternatif olduğunu da söylememiz lâzım.

TMMOB ortamında bunu nasıl göstereceğiz? Türkiye toplumunun sosyalist mühendislere ihtiyacı var. Sosyalizmi şiar edilmiş, onun etrafında kümelenmesi gereken sürece girildi. 1970’lerde TMMOB’nin yükselişi sosyalist hareket üzerineydi. Yeni dönemde de böyle bir ivme kazanabilir mi, böyle davranabilir miyiz diye düşünüyorum. Elektrik Mühendisleri Odası dergisinde ilk kez çıkmıyorum, 70’li yıllarda da vardım 80’li yıllarda da vardım. Elektrik Mühendisleri Odası’nı seviyorum. Devrimci elektrik mühendislerini çok seviyorum.

Biz zaten EMO Ankara Şubesiyiz.

Ankara Şubesini daha çok seviyorum. Çünkü Şube Genel Kurulları sonrasında hep İhlamur Sokak’a gelip sloganlar atıyorduk. Sahi niye yapmıyorsunuz artık? Hangi sokakta yapıyorsanız çağırın, biz de slogan atalım.

